

CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE

eISSN: 2660-6828 | Volume: 04 Issue: 12 Dec 2023

<https://cajipc.centralasianstudies.org>

Проблема Изучения Биография Писателя

Бекбергенова Зияда Утеповна

*Каракалпакский научно-исследовательский институт гуманитарных наук Каракалпакского
отделения Академии наук Республики Узбекистан, доктор филологических наук, профессор*

Received 4th Oct 2023, Accepted 5th Nov 2023, Online 6th Dec 2023

Аннотация

В статье рассматривается анализ проблемы художественного выражения авторского и лирического «Я» в поэзии каракалпакского писателя, талантливого поэта Аскарбая Ажиниязова на основе материалов связанных с жизнью и творчеством. В творческих произведениях связанных с лабораторией автора, исследуется задачи слияние автора и лирического «Я», основанном на примере творческой среды поэта, творческой психологии и образа жизни, в рамках его литературных произведениях. Научные выводы исследования, имеет большое значение в основе развития новых сторон индивидуальной личности творца.

Ключевые слова: биография творца, личность творца, психология творчества, поэзия, литературное произведение, жизненный опыт поэта.

«Лабораториялық изертлеу жазыушының дүнья танымы, шығармасына тема таңлауы, оны үйрениуі, материал жыйнау, жыйналған материалды таңлап алыу, өмір шынлығын көркем шынлыққа айландыру, турмыста бар адамды прототип сыпатында ала отырып, оны көркем образға айландыру, жазыу процесси, редакторлау (қайта ислеуі), қысқартыу, толықтыру сыяқлы текстологиялық жумысларды да өз ишине қамтыйды»[1, Б.10]. Сонлықтан да, дөретиушлик лабораториясын үйрениу нәзерде тутылған хәр қандай талант ийеси көркем әдебиятымызда өз орны, өз жолы хәм өз қолтаңбасына ийе болыу менен биргеликте, изинде қалдырған мийраслары идея-тематикалық, жанрлық хәм көркемлик жақтан да бай, гөнермейтуғын, өриси кең, тек ғана әдебиат ықласбентлери ушын емес, кең жәмийетлик ушын да үлкен әхмийетке ийе болыуы зәрүр.

Хәр қандай дөретиуши шахс та көпшилик қатары жәмийетте өмір сүрип атырған әпиуайы адам, қала берсе биологиялық хәм социалогиялық тири жан есапланады. Тек те олар тәбият инәм еткен таланты, талғамы, сезимталлығы, жазыу усылы менен басқалардан өзгешеленип турады. Усы өзгешеликлер қаншелли дәрежеде әхмийетли болыуына қарамастан, автордың көзқараслары менен түсиниклерин терең аңлау ушын дөретиушиниң жеке өмири, ол жасаған уақыт, заман хәм орталықтың тәсирин анықлаудың зәрүрлиги келип шығады. Биографиялық методтың тийкарын салыушы Сент-Бёвтың жазыуынша: «Хәр қандай көркем шығарма – бул сөйлеп атырған шахс есапланады, шахс ямаса инсанды шығармасынан айырып түсинбеу керек»[2, Б.48]. Хәкыйқатында да, буннан айырым шығармаларда сәуленген уақыя хәм хәдийселерди, ямаса кеширмелерди дөретиуши инсанлардың «мен» и менен уйғынластырып үйрениудиң зәрүрлиги келип шығады. Әлбетте, бул зәрүрлик ең

бірінші гезекте дөретиушінің шығармалары менен жақыннан таныс болған кітап оқыушысы үшін оғада зәрур. Сонлықтан болса керек, соңғы жыллардағы илимий изертлеулерде автор шахсиятын (жекелигин) ол (шайырдың) дөреткен шығармалардағы лирикалық «мен»и менен өзара жақынластырып, ямаса уйғынластырып изертлеулер жүзеге келмекте. Лекин, қайткенде де, «Жазыушының өз «мен»и оның идеялық модели болған көркем образда сәулеленип, олар жазыушы «мен» инің арзыу-әрманларын алып жүреді. Дөретиуші «мен»и биз ойлағаннан да қурамалы структураға ийе. Бір ғана дөретиуші шахсында өзине тийисли миллеттің тили, дини, қадирияты, үрп-әдет, дәстүрлері жәмленген» [3, Б.65] болады.

Әдебий шығармалардың баслы мақсети – инсан тәғдирин хәм оның рууқый кеширмелерин көркем сәулелендириуден ибарат. Инсан тәғдири хәм оның рууқый кеширмелери сәулеленбеген шығармаларды кең кітап оқыушылары оқыуы хәм оннан ләззет алыуы мүмкин емес. Сонлықтан да, бүгинги күни дүнья халықлары әдебиятында лирикалық, эпикалық хәм драмалық шығармалардың баслы мақсети инсан хәм жәмиет, инсан хәм тәбият, инсан хәм оның ишки рууқый кеширмелерин сәулелендириуге хәм оны оғада сезимталлық пенен ашып беріуге қаратылған. Әсиресе, прозалық хәм драмалық шығармаларға салыстырғанда лирика жанры өзинің ықшамлығы хәм сол ықшамлылыққа жайғасқан сезимталлығы менен инсанның рууқый дүньясын, яғный, «лирикалық мен» ниң қууанышлы хәм тәшүишли, шадлы хәм қайғылы, толық хәм жарты кеуил-кеширмелерин сәулелендириуге бағдарланыуы менен ажыралып турады. Биз дүнья халықлары әдебиятында поэзиялық дөретпелерде инсан психологиясын, ямаса лирикалық қахарманның рууқый кеширмелерин сәулелендириудің хәр қыйлы усылларын гүзетемиз. Солардың бири лирикалық қахарманның қууанышлы хәм қайғылы мәүритлеринің шайырдың «мен» и арқалы ашықтан-ашық, ямаса гейпара жағдайларда лирикалық қахарманның «мен» и жәрдемінде бүркеп сәулелениуи қубылыслары усы қатарлардың авторы З.Бекбергенованың айырым мақалаларында [12; 13; 14; 15;16] арнаулы сөз етилип жәрияланды. Еки жағдайда да «лирикалық мен» ниң рууқый жағдайлары оқыушыны бийпарқ қалдырмастан, автордың биографиялық «мен» ин еле де тереңирек билиуге болған қызығыушылығы артып барып, изертлеушилик көзқарасларының пайда болыуына үлкен түртки жасайды. Усындай қубылысларды биз өзинің терең мазмунға ийе халықшыл дөретпелери менен кең халық массасына жақыннан танылып үлгерген сөз зергери Әскербай Әжиниязовтың (1937-2001-ж.ж.) дөретпелери мысалында көріп өтемиз.

Ә.Әжиниязов 1937- жылы 20-декабрде бұрынғы Қараөзек районына (1935-жылдан баслап Мойнак районына) қараслы 9-«Аққала» ауыл кеңесіндеги «Гедей» деген жерде тууылады. Усы жердеги «Аққум» ауылында садаған кетейин заты шерип-Күнхожа хәм Бердақ бабаларымыз дүньяға келип өсип-өнген. Ә.Әжиниязовтың балалық жыллары «Аққала» ауыл кеңесине қараслы бұрынғы «Тельман» атындағы (сонынан «Билим тууы») колхозлары жайлаған жерлерде, «Ақдәрәя» менен «Жалпақ жап» тың бойларында өткен. Оннан соңғы дәуирлери «Опакөл» этирапында хәзирги Қараөзек районының, Қараөзек ауылында өтеди. Сонлықтан, ол өзін жоқарыда аты аталған еки районның да баласы деп биледи. Ол орта мектепти Қараөзекте тамамлап, соңынан Нөкис мәмлекетлик педагогикалық институтынын тәбияттаныу факультетинің химия-биология қәнигелигин питкерип шығады. НМПИ питкерген жыллары өз қәнигелиги бойынша азғана ўақыт муғаллим болып ислегени болмаса, көбинесе баспа сөз, газета-журнал дөгерегинде үзликсиз ислеп келди. Көп жыллар дауамында, яғный 1997-жылға шекем «Қарақалпақстан» хәм «Билим» баспаларында редактор болып иследи.

Хәр қандай дәуирлерде де көркем әдебият шығармалары инсанның рууқый дүньясын байытыу хәм рауажландырыуы үшін хызмет етип келеди. Сонлықтан болса керек, қәлеген көркем әдебият

дөретпелерін инсанның руұхый дүньясы менен ишки сезимлерине тәсир етиўши бирден-бир тәлим-тәрбия қуралы сыпатында қарастырамыз. Лекин, көпшилик көркем дөретпелер инсан руұхиятына теңдей тәсир ете бермеўи мүмкин. «Жүзден жүйрик, мыңнан тулпар» дегениндей, олардың айырымларының шығармалары ғана халық ядында мәңги сақланып, ядлап алып айтып жүретуғын дөретпелерге айланады. Өне, усындай шығармаларды инсан туйғылары менен қарым-қатнасқа кирисиўши илахий байлық десек болады. Лекин, бундай бахыт хәммеге теңдей несип ете бермейди. Әскербай Әжиниязов XX әсирдің 60-жыллары көркем әдебиятқа:

Сүүрет емес әлле кимнің сызғаны,

Жаман жалынламай жанның тозғаны,

Шайыр жақсы, жақсы болса жазғаны,

Қосыққа шайырлық илхам жарасар [7, Б.127], – деген көтеріңки руұхтағы мәнилі қосық қатарлары менен поэзияға өз жолы, өз хаўазы, тәбийғый шайырлық таланты менен кирип келди.

«Кимсең Әскербай шайыр» болып 60-жылдардың орталарынан бери даңғарасы жер жарып киятырғаны менен ол хеш қашан кітап шығарыўға қызыққан емес [5,], – деп жазады идиралды «Ағалар» (1992) деп аталған кішкене қосықлар кітабына алғы сөз жазған шайыр хәм журналист Жолдасбай Тәжетдинов. Хақыйқатында да, шайыр дәслепки кітабы шыққан пайытта 55 жаста болған. Усындай сөзин халық билген хәм ядлап алып айтып жүрген, хәр бир дебдиўи халықтың бир үни болып шығатуғын шынайы шайырлардың бири Әскербай Әжиниязов болды десек қәтелеспеймиз. Лекин, өмирдің хәм тәғдирдің куўғынына ушыраған шайырдың «Ағалар» топламынан бурын қосықлары күнделикли басылымларда, газета-журналларда, «Жаслар хаўазы» (1987) хәм «Тоғыз толам» (1988) жәмәәтлик толамларда, және де «Шахаманның шынжырлы шарўалары» (1996) деген атамадағы публицистикалық шығармасы жәрияланғаны менен басқа поэзиялық толамлары арнаўлы түрде басылып шықпады. Шайыр дүньадан өткеннен соң (2001-жыл, 10-май) арадан сегиз жыл өтип, 2009-жылы усы қатарлардың авторы (З.Бекбергенова) хәм К.Палымбетовтың баспаға таярлаўында үй архивинде қалған поэзиялық шығармалары жыйнақтастырылып, «Аманат» (Нөкис, «Билим», 2009) атамасы менен 364 бет көлемінде арнаўлы кітап болып жарқ көрди. Соңынан, жоқарыда аты аталған авторлар тәрәпинен, шайырдың және бир қосықлар топламы 120 бет көлемінде «Қосығыма сайылман» (Нөкис, «Билим», 2015) атамасында басылып шықты. Шайырдың усы аты аталған поэзиялық толамларына кирген шығармаларының өзи идея-тематикалық, жанрлық-стилик хәм көркемлик тәрәплери менен дөретіўшилиқ лабораториясын изертлеўге тийкар бола алады.

«Оның дәслепки шайырлық мектеби – фольклор, аўылы, оқыған мектеби, Есим бойы хәм Шахаманның кең даласы.

– Дәслепки сада устазым, ең уллы шайырлық мектебим – анам Гүлайым Сейткамал қызы болды. себеби, ол киси нақыл-мақал, жаңылтпаш, жуўап-айтыс, халық қосықларын көп айтатуғын еди. Мен кешлерде корпе ишинде уйықламай, соларды тыңлап жататуғын едим, – дейди шайыр анасын еске түсирип отырып, гүрсинип. Әсиресе әдебият ашығы Шымбай педучилищесинде оқыйтуғын жақын ағайын ағаларым: Боранбай Әжибеков, Қудайназар Хожаниязовлар аўылға қол жазба дәстанларды таратыўшылар болды. Әкемнің туўысқан бөлеси, бизиң үйде көп болған «фольклор ашығы» – Төренияз аға Хожамуратов хәм әкемнің караўында бригадир болып ислеген Әбдижәмил шайырдан алған тәсирлерим де өз алдына. Пир тутқан устазым ретинде Ибрайым Юсуповты тән аламан, – дейди шайыр»[6].

Шайыр Ә.Әжиниязов өмирінше атақ-абройға қызыққан емес. Буны оның муашшах формасында жазылған «Достыма» қосығы айқын дәлиллейді.

Уллылықты биз даңқ ушын аңсамай-ақ қояйық,

Ладан болсам сап хұжданлы, ақылсызлық емес бул,

Менің ушын оригиналым тәнхә өзиме ылайық,

Алғыс алсақ болды маған, саған да айтар кеңес бул [4, 328-329].

Шайырдың күнделікли баспа сөз бетлерінде жәрияланған айырым қәлемлеслеріне арналған («Атаңнан пәндиұ-нәсият» (Толыбай Қабуловтың «Пәндиұ нәсият» топламына пикир), «Халық дауысы» газетасы, 24-дәлиұ (январь), 1996; «Гимн – халық паспорты», «Жас Ленинши» газетасы, 12-ноябрь, 1991; «Пикасоның ақ кептери» (Ә.Атажановтың «Пикасоның ақ кептери» шығармасына пикир) «Совет Қарақалпақстаны» газетасы, 11-февраль, 1987; «Жарылыұ» (О.Сәтбаевтың «Ай сығалайды» топламына пикир) әдебиі пикирлеұ сыпатындағы мақалаларын, аұыл хожалығы тарауындағы мийнет алдыңғыларына арналған очерк, публицистикаларын ямаса «шахаманның шынжырлы шаруалары» на (Н-1996) арналған очерк китабын есапқа алмағанда, өз өмирін поэзияға арнаған, сөз маржанларын муқамына, уйқасына, ырғағына келтирип, серелеп терип алып жазатуғын шынайы шайырлардың бири болып дөретиушилик етти.

Ә.Әжиниязовта тәбият инам еткен шайырлық йош он-онеки жасларында анық билине баслаған. Ол сол жасларында-ақ аұылындағы келин тойларда көп келиншеклердің бет ашарын өзи шығарып, өзи айтыұ мүмкиншилигине ийе болған. Лекин, жаслайынан-ақ топты жарып, қатарларына қарағанда анағурлым зейини илгир бала болса да, сонынан турмыстың көп таманларынан (мухаббат, бахыт, шағарақ, х.т.б.) кешеуиллеп қалыуға гриптар болады. Сонлықтан да, ол өз тәғдирине болған өкинишлерин «Тағыда саған...» деп аталған қосығында былайынша сәулендиреди:

...Саған бахыт, мәртебе тилеп жүрмен,

Өзиме ийт өлимин қәлеп жүрмен,

Жаслықта кеткен жалғыз қәтеликтің,

Зауалын өмир бойы төлеп жүрмен...[7, Б.138].

Енди, биз өз пикирлеримізге азғана шегинис жасап, шайырдың өзи, шайырлық таланты ҳаққында билдирген мына пикирлерине итибар қаратайық: «...хешким оқып я басқалардан үйренип шайыр болмайды. Шайырлық-бул туұма қәсийет. Ол әруақтай бир нәрсе, қалай дегенде де шайырлық жолдан қосылатуғын «тоқал» емес, әйтеуір. Өз қарақан басым солай ойлайман. Бул айтылғанлардан шайырлық дегенде билимнің, сауатлылықтың, мәдениетлілықтың парқы жоқ деген мәни келип шықпайды. Керисинше, китабий сауатлылық тәбийғый шайырлық таланттың ушқыр қанаты. Оның өрисин кеңейтетуғын ағар булақ. Бирақ, айырым шайырлар алпыс акедемияның ағзасы болған алымлар, жазыушылар аұқамына ағза болмауы мүмкин. Өйткени, оқып шайыр болыу мүмкин емес, егерде өзінде талант ҳәм зейин болмаса!» [8].

Ғақыйқатында да, шайыр Ә.Әжиниязов тири уақтында ҳеш бир дөретиушилик аұқамға ағза болыуға, арнаулы китап шығарыуға, ямаса атақ-аброй арттырыуға қызыққан емес. Лекин, қууанышын да, қайғысын да күнделікли баспа сөз бетлеріндегі қосықтарында сәулендирди. Яғнай, халық

жүрегіндегі сөзлерді жырлаған шайырды халық жақсы көрді, оның ким екенлігіне қарамастан, қосықтарын ізлеп жүріп оқыды. Шайыр «Сөз – қосық хақында қосық» шығармасында:

Қосық сөз султаны жүрек намасы,
Ой-пикирдің сүттей аппақ тазасы,
Қосық – өнер алды, тилдің туңғышы,
Жан азығы, саз-сәубеттің анасы!
Поэзия бұл әнейи зат емес,
Жеткен жаза салатуғын хат емес,
Ол жылдырым, жылдамлығы жасындай,
Мәзи лаулап жанып тұрған от емес! [5, Б.162].

«Дөретиушінің поэтикалық талғамын, дүньяға көзқарасынан ажыратып қарауға болмайды» [9, Б.131]. Шайырдың пикиринше, қосық бұл шексизлік, онда ананың ұллылығы, нәрестенің пәклигі, бала жүрегіннің ана сүтіндей тазалығы, қулласы инсан жүрегіндегі ең илаһий туйғылардың түйіні жырланса, соған жараса жақсы қосық жазыу да шайырдың ең жоқары бахасы болып табылады. Әлбетте, бұл пикирлер менен келіспеуі мүмкін емес. Ә.Әжиниязов өз пикирлерін қыпсалап отырмастан ашық-айдын айтыуға әдетленгенлігі унамлы тәрептерінің бири болса, көпшилик ұақытлары дос хәм душпанын парықламай, өзине қурылған дузақтың қурбаны болғанлығын биле туып, сол дузактан шығыуға хәрекет етпеуі күтә өкинишли! Бұл хақында шайырдың өзи де өмиринің соңғы жылларында былайынша пикир билдиреди: «Маған белгили дәрежеде дәуір дағдарысының, өз орталығымның жаман тәсир жасағанлығын, сол дәуір системасы салқынын салып, жигитлик хәсеринің «ийт тийме кеселлиги» менен узыннан шубай бийтапланғанымды айтар екенмен, буның тийкарында тәнхә өз кемшиликлеримди көремен. Себеби, (енди түсинип атырман) өз ұақтында хеш нәрсеге итибар бермей, лалау қағып жүре бериппен. Менде өзін өзи бақлау, ес енгеннен кейін өзін өзи тәрбиялау сыяқлы «жеке» педагогика болмапты. Дурыс бағдар беріп, айқын кеңес айтатуғын адамларда сол жыллары жоқтың қасында еди. Айтылған сөзлер жыйынларда жеке адамның (шахстың) емес, улыума жәмийет хәм жәмәат мәпи көз-қарасынан абай етиу, аяқ тапылтатыудан ары өтпеди. Ал, менің бир беткей еркиншил тәбиятым мәртебелік мәсләхәтлерін мойынламас еди. Мине, усылай хеш нәрсени дурыслап түсине алмай-ақ жүргенімде «нырыққа келер» шектен қашшан шығысып кеткенімди бир-ақ билип қалдым. Енди опырылған олқылықтардың орнын толтыруға ұақыт та, физикалық (мәусимлик) мүмкиншиликтерде аз қалды. Ал, мен де болса уқып та, рууҳый жигерлилик те жеткиликли еди-ғой. Лекин, оны ұақтында орынлы пайдалана алмадым. Әттең, оны оғыры кеш уғып отырман» [8].

Шайыр кең көлемлі «Ўатан» қосығында лирикалық «мен» атынан өткен жаслық пайытлары жиберген қәтеликлеріне өкинишлерін поэтикалық усылда былайынша көркем сәулендиреди:

Бир улың «от болып» – шықса «өртенип»,
Бир ерке балаңдай – еттим еркелик,
Ана, Ўатан кеширимшил дегенге,
Көбинесе еттим пәми келтелик,

Ақыбети: – Жеп отырман пушайман [7, Б.16].

Кемшилигин мойынлау да мәртлік саналады. Ә.Әжиниязовтың лирикалық қаһарманы өзі жасаған дәуірдің саналы бір адамы сыпатында заманы менен тең аяқ қосып жасауға умтылады. Лекин, келенген жипти жойтып алған оның бұл умтылыстары өмірін, турмыс тәрізін өзгертуге унамлы тәсір жасамаса да, әжайып шығармалар дәретіуіне өзінің кери тәсірін тийгизбеді. Бұның сыры қосықта лирикалық «мен» нің инсанийлық туйғылары менен поэзияға мәңгі садық қалыуында көрінеді. Усындай пәк сезімлерін шайыр:

Аққу арыулығы арзыуларыма,

Пәклик уя басса намыс-арыма,

Сен де болмаса да, менде кемшилик,

Сулыулығың сиңген қосықтарыма! [7, Б.20], – деп жырлайды.

Мине, көріп отырғанымыздай, шайыр қандай ауыр жағдайда жүрсе де, поэзиядан, қосықтан хасла безген емес. Гейде жора-жолдасарының қуыс-қолтығында, базы да «Қарақалпақстан» баспасының ыссылы-сууық өжирелерінде паналап жүріп-ақ, не бір шайырсымақтар дәрте алмаған дәсте-дәсте қосықтарын дәретте, және де қаншадан-қанша бийталанттардың көс жерлерін дүзетіуіге, жыртық жерлеріне жамау басыуға жалықпады. Хәттеки, бұл талапты бұйым деп те есапламады. Әттен, усындай қалыс хызметлерінің бәрі де өз жолынан адастырып атырғанлығын билмеуі қандай өкинишли! Шайыр ұсылайынша жаслық мұхаббатынан да, жыллы уядан да (үй-жайдан), бағ-дәулеттен де жуда болған менен поэзиядан, қосықтан жуда болмады. Қосық оның тийкары мұлки еді. Сонлықтан да, халық шайыры И.Юсупов «Әскербайға» қосығында:

Шахаман елінде енеден туып,

Қосық қоян болса, ийт болып қуып,

Ғам-қайғыны бір қос шаршыға түйіп,

Ертеден дәрәяға атқан Әскербай [10, Б.37.], – деп бийкары жырламады.

Хәқыйқатында да, Ә.Әжиниязов поэзиясында жаслықты, мұхаббатты, тәбиятты, дослықты, Ұатанды, парахатшылықты – мәусимлик, мапазлық, тәрип, арнау темасында жырлау көзге тасланады. Лекин, ұсыған қарап отырып шайырды, оның талантын бийкарлай алмайтуғынымыздай, шайыр поэзиясының тематикасына қарап емес, қосықтарының ишки мазмұнына, сөз саплау шеберлигине, поэзияға тән болған уйқас хәм ырғақты таңлау уқыбына бола баха беріу мақсетке мууапық келеді.

Халқымызға белгили жазыушы Кеңес Смамутов шайырдың өз қосықтарында ой-пикирді көркем хәм батыл түрде жеткеріп беріудеги шеберликти: «Өз миллетін, оның тарийхын, мәдениятын, үрп-әдетін хұрметлеуді миллетшилик пенен шатастырып жибере беретуғын «тубалау» дәуірінде Әскербай шайыр былай деп жазды:

Қосығым қарақалпақша тууыла бер,

Ана тилдің қырманын сууыра бер,

Басыңа қара қалпақ кийіп алып,

Буршақ-буршақ тер төгіп жуўыра бер. Бундай классикалық хасыл сөзлер өз халқына, оның тилинин кудиретине мықлап арқа сүйеп алған әжайып шайырдың қабызынан ғана шығады»[11], – деген пикирлерин шайырдың «Қосығыма» хәм «Ана тилим – алтын ғәзийнем» деп аталған қосығын талқылаўлары менен жалғастырған.

«Автор өз ойлаў шеңберинен келип шығып, өзиниң көркем нийети хәм идеясын шығармада қатнасыўшы қахарманлардың мойнына жүклейди. Жазыўшының өз «мен»и оның идеялық модели болған көркем образда сәўлеленип, олар жазыўшы «мен» иниң арзыў-әрманларын алып жүреди. Дөретиўши «мен» и биз ойлағаннан да курамалы структураға ийе» [3, Б.65]. «Сайыз сын билдириў жазыўшы шахсында «инсан» ды, оның «мен» ин көре алмағанлығы ушын да тарийх тек ғана оның дөретиўшилиқ мийрасына қарап бақа береді, деп есаплайды биографлар» [2, Б.48]. Алымлардың пикирлерине сүйенип, шайырдың дөретиўшилигине хәм ондағы лирикалық “мен” ге терең итибар қарататуғын болсақ, әлбетте, онда дөретиўши шахсияты хәм оның турмыс тәризи қайсы тәреплери менен айқын көрине баслайды. Әсиресе, биз сөз етип отырған шайыр Ә.Әжиниязовтың поэзиялық дөретпелериниң көпшилигинде дерлик автор “мен” и, лирикалық “мен” и менен оғада тығыз байланыста сәўлеленгенлигиниң гүўасы боламыз. Бул, демек шайырды хәм инсан сыпатында хәм дөретиўши шахс сыпатында, және де “лирикалық мен” сыпатында үйрениўге үлкен имканият жаратады. Шайырдың лирикалық шығармаларына усы көзқарастан таллаў жасағанымызда, лирикалық қахарманның руўхый машқаласы, дәўир хәм дөретиўши шахсияты, дөретиўши шахс хәм әдебий қахарман, дөретиўши феномени, дөретиўши дүньятануы, көркем шығармаға айланған турмыс шынлығы сыяқлы машқалаларға шешим тапқандай боламыз.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Ергөбек Құлбек. Жазыўшы шеберханасы. – Алматы: ҚАЗакпарат. 2002.
2. Сент-Бёв Ш.О. Литературные портреты. М.: Худож.Лит. 1970.
3. Тўлаганова С. Бадиий асар морфологияси. – Тошкент. “Turon zamin ziyo». 2016.
4. Әжиниязов Ә. Достым саған //Тоғыз топлам. – Нөкис. Қарақалпақстан, 1988.
5. Тәжетдинов Ж. Алғы сөз // Ағалар. – Нөкис. Журналист. 1992.
6. Палымбетов К. Булақ көзи батыл болмайды... Нөкис ҳақыйқаты» газетасы, 22-апрель, 1995-жыл, №17 (472).
7. Әжиниязов Ә. Аманат. – Нөкис, Билим, 2009.
8. Әжиниязов Ә. Шайырлық қайдан шығады... (Шайырдың үй архивиндеги қол жазбасынан алынды – Б.3.).
9. Каримов Б. Руҳият алифбоси. – Тошкент. “Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи”. 2018. – Б. 131.
10. Юсупов И. Өмир, саған ашықпан... – Нөкис. Қарақалпақстан, 1999. – Б.37.
11. Смамутов Кеңес. Зергер шайыр // «Еркин Қарақалпақстан» газетасы. 5-ноябрь, 2016-жыл.
12. Utepvovna B. Z. To the Question of the Author's Word and the Image of the Author //Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry. – 2021. – Т. 12. – №. 8.

13. Бекбергенова З. У. Двуголосое слово как основной компонент речи прозаических произведений Т. Каипбергенова //Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета. – 2013. – №. 8. – С. 126-135.
14. Бекбергенова З. У. К проблеме коммуникативной и художественно-эстетической функции диалогической речи (на материале романов каракалпакских писателей) //European journal of literature and linguistics. – 2017. – №. 1. – С. 55-59.
15. Бекбергенова З. У. Изучение в каракалпакской фольклористике репертуара жырау и их кобыза //Вестник науки и образования. – 2019. – №. 22-1 (76). – С. 67-70.
16. Бекбергенова З. У. Эпик талкинда икки овозли нуткни ифодалаш назарий асослари //Международный журнал искусство слова. – 2021. – Т. 4. – №. 2.